

Over literatuur, kevers en de metamorfosen van Martin Linnartz

Maria Heiden | schrijver en boekverkoper te Rotterdam; mariaheiden@hetnet.nl

▲ Maria Heiden spreekt de openingstoespraak uit. (Kees Moeliker)

In de namiddag van vrijdag 5 november 2010 opende in het museum de tentoonstelling 'Martin Linnartz: Metamorfosen'. Deze expositie toont een serie van dertig potloodtekeningen die de kunstenaar Martin Linnartz maakte na het lezen van de novelle 'De gedaanteverwisseling' van Franz Kafka.

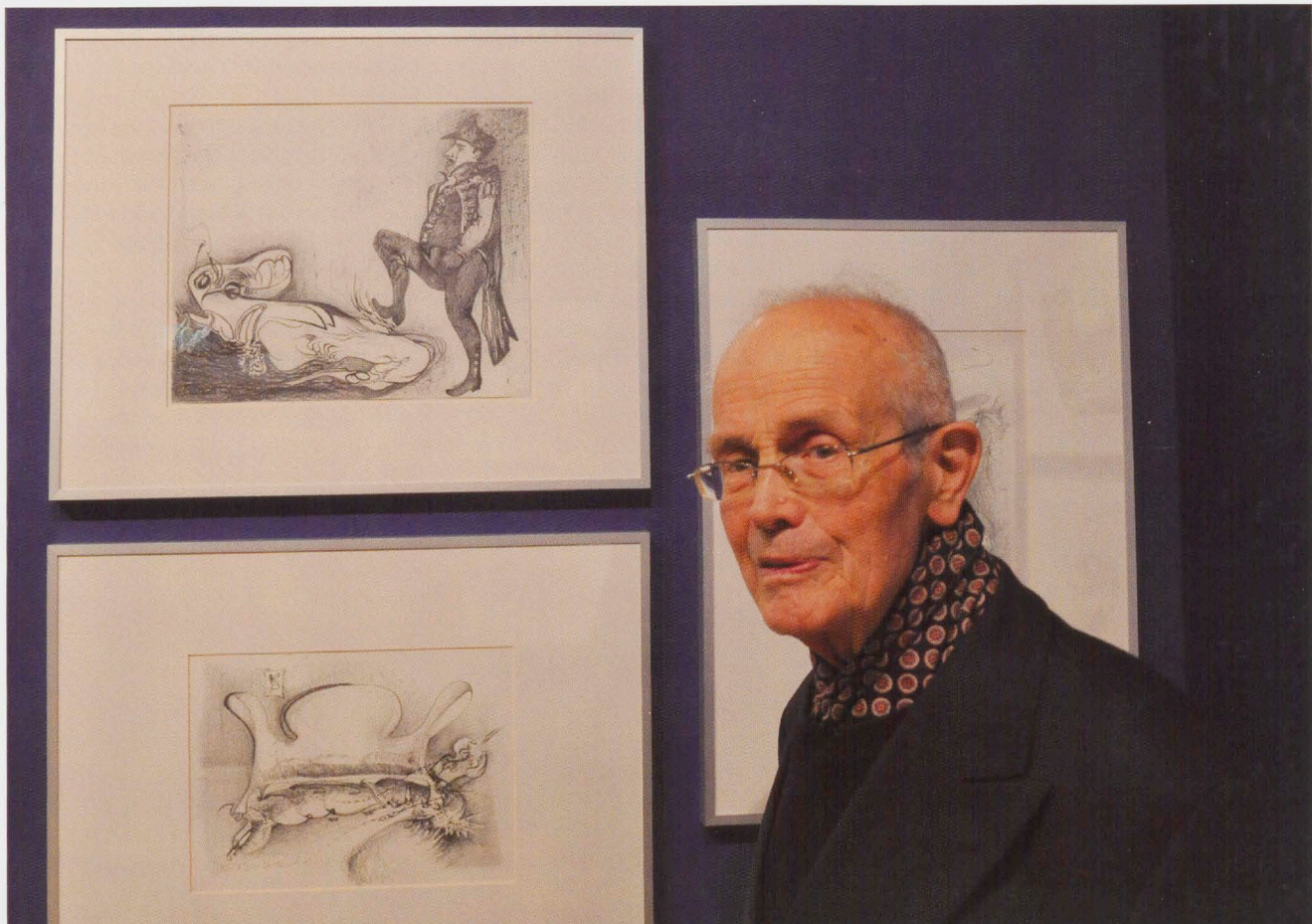
Maria Heiden sprak daarbij de volgende openingstoespraak uit.

Leven en dood

Bij deze tentoonstelling spelen veel mensen op een verschillende manier een rol. Laat ik daar mee beginnen. Het gaat om de tekeningen van de kunstenaar Martin Linnartz, maar ook over Franz Kafka, over Muzeke Linnartz, de dochter van Martin en zijn vrouw. Het gaat ook over de man van Muzeke, Gerard Roijackers, en over de kinderen Hana en Zeno, Blixa en Slinger. Over vrienden en verwanten, vriendinnen, over Anthon Groeneweg van dit museum, over de invloed van literatuur, over kevers, over metamorfosen. Kortom, over het leven dat door het onvermijdelijke van de dood zijn betekenis krijgt.

Insecten

In Limburg struinde Martin Linnartz (geboren in 1929) als jongetje al met zijn vader door bos en hei, op zoek naar alles wat groeit en bloeit. Wat men over het algemeen eng vindt, vond hij schitterend. Hij was gefascineerd door insecten, kevers, het kleine gedierte dat vaak ongedierte genoemd wordt. Hij nam ze mee naar huis. Daar keek hij er eindeloos naar, legde een verzameling aan en genoot ervan met volle teugen. Later begon hij ze te tekenen. Uit zijn hoofd. Door zijn hand namen de kevers en de insecten menselijke vormen aan: ze keken elkaar aan, ze groetten elkaar, waren met elkaar in gesprek, soms vochten ze, of ze omarmden elkaar. Later, lang na zijn opleiding aan de Jan van Eyck Academie in Maastricht, werd zijn werk geëxposeerd, niet

▲ Martin Linnartz bij zijn tekeningen in het museum. (Kees Moeliker)

▲ Metamorfose. (Martin Linnartz)

alleen in Nederland maar ook elders in Europa. Hij kreeg vele prijzen.

Inspiratie

Het is begrijpelijk dat Martin Linnartz zich voor deze serie potloodtekeningen liet inspireren door *Die Verwandlung* van de Tsjechische schrijver Franz Kafka. Deze novelle verscheen in 1912 en is in tientallen talen vertaald, in Nederland als *De gedaanteverwisseling* of als *Metamorfosen*.

Kafka wordt gezien als een van de belangrijkste auteurs van de 20^e eeuw. Zijn werk, dat zich vooral kenmerkt door een nachtmerrieachtige onheilspellende sfeer waarin de bureaucratie en de onpersoonlijke maatschappij steeds meer greep krijgen op het individu, kreeg vooral na zijn dood in 1924 grote invloed op de westerse literatuur. Hij inspireerde honderden schrijvers en kunstenaars, bijvoorbeeld Ferdinand Bordewijk en Willem Frederik Hermans. De Colombiaanse schrijver en Nobelprijswinnaar Gabriel García Márquez zei ooit na het lezen van *De gedaanteverwisseling*: 'Dit boek heeft me duidelijk gemaakt dat het mogelijk is om op een andere manier te schrijven'.

De gedaanteverwisseling

In het Nederlands telt *De gedaanteverwisseling* 64 pagina's en ik vat het als volgt voor u samen.

Gregor is handelaar in stoffen. Op een ochtend verandert hij in een kever. Hij verstaat mensen nog wel en hij heeft ook menselijke gevoelens, maar mensen verstaan hem niet. Hij zou eigenlijk met de trein op reis moeten, maar hij kan niet uit bed komen omdat hij op zijn rug ligt. Zijn familie

is ongerust omdat hij nog niet weg is. Ze kloppen op de deur van zijn slaapkamer om te vragen of hij ziek is. Gregor zegt dat hij bijna klaar is, maar het lukt hem niet om op te staan. Dan komt de procuratiehouder (van zijn werk) om te vragen waar hij blijft. Het lukt hem uiteindelijk toch om uit bed te komen en de sleutel van de slaapkamerdeur met zijn mond te openen. De procuratiehouder ziet hem als een kever en vlucht weg. Gregor loopt naar de huiskamer, maar zijn vader drijft hem met een stok terug. Hij verschuilt zich onder de canapé. De enige die hem durft te zien, is zijn zus Grete. Zij brengt hem eten en houdt zijn kamer schoon.

Gregor leert steeds beter lopen in zijn nieuwe gedaante en beweegt zich zelfs over de muren en het plafond van zijn slaapkamer. Om hem te helpen, halen Grete en haar moeder het meubilair uit zijn kamer. Als Gregor een keer ontsnapt en de woonkamer in loopt, bekogelt zijn vader hem met appels. Een van de appels dringt in zijn rug waardoor hij ernstig gewond raakt. De familie raakt aan de situatie gewend en verwaarloost Gregor. Grete schuift wel eten door de deur maar zijn kamer wordt niet meer schoongemaakt.

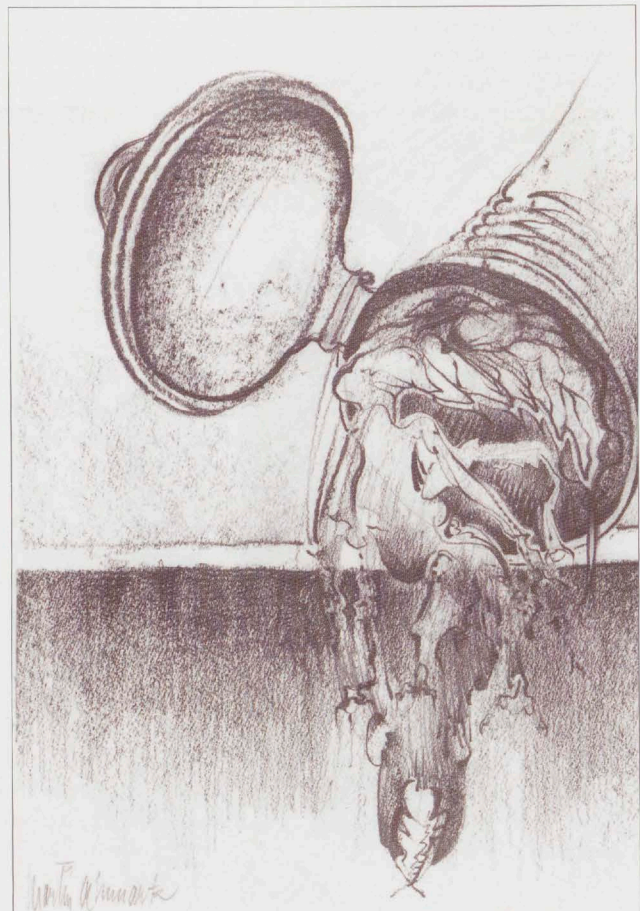
Als Grete viool speelt voor een drietal onderhuurders, lokt de muziek Gregor uit zijn kamer. Hij jaagt de heren de stuipen op het lijf en ze zeggen direct de huur op. Na deze gebeurtenis zegt Grete dat het zo niet langer kan: Gregor moet weg. Vader zegt dat als Gregor hen zou kunnen verstaan (ze denken dat hij dat niet kan) er een overeenkomst gesloten zou kunnen worden. Nu kan dat niet. Gregor gaat terug naar zijn kamer en sterft. Vader, moeder en Grete vertrekken naar het platteland. Daar beginnen ze een nieuw leven en zoeken een geschikte man voor Grete.

Muzeke

Dames en heren, de muze die alles te maken heeft met deze tentoonstelling is Mechtild Anna Carolina Maria Roijackers, geboren Linnartz. Iedereen kent haar als Muzeke, de dochter van Martin en Anneke Linnartz. Ooit exposeerde ze samen met haar vader op de Nieuwe Binnenweg. Zij was edelsmid, hij maakte beelden. Op 24 oktober 2010 zou ze 46 jaar geworden zijn. Haar man Gerard Roijackers en alle kinderen en vrienden hebben dit gevierd. Haar grote wens was dat haar vader een expositie kreeg in dit Natuurhistorisch Museum. Dat hebben Gerard, Jeanne Hogenboom en een aantal anderen voor haar georganiseerd.

En daarom, dames en heren, draag ik deze expositie op aan onze mooie stralende Muzeke. Ze zit op een wolk naar ons te kijken en is tevreden dat wij hier allemaal staan en aan haar denken. En als we straks het glas heffen laten we dan klinken op elkaar, op de kunsten en op de liefde. Misschien, als we straks goed kijken naar de tekeningen, zien we dat de kevers weer een dansje maken. ◀

De tentoonstelling 'Martin Linnartz: Metamorfosen' duurt nog tot en met 6 maart 2011.

▲ Metamorfose. (Martin Linnartz)